

роняє здоров'я (наприклад, Міністерство охорони здоров'я, заклад охорони здоров'я та ін.).

Враховуючи смислове навантаження словосполучення «охорона здоров'я» вважаємо, що така охорона зводиться до активних дій суб'єктів, передусім медпрацівників із підтримання стану повного фізичного, психічного та соціального благополуччя людини та його відновлення у разі захворювання, а також інших суб'єктів – учасників суспільного життя, чия професійна діяльність прямо пов'язана з цією сферою (йдеться про систему органів, закладів та установ охорони здоров'я).

Слід наголосити, що лінгвістичне наповнення цього терміна лише частково узгоджується з його юридичним значенням, підтвердженням чому слугує легальна дефініція терміно-поняття «охорона здоров'я», що знайшла своє відображення в однойменному законодавстві. Так, у ст. 3 Основ законодавства України про охорону здоров'я цей термін суб'єкт законотворчості визначає як систему заходів, що здійснюються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, закладами охорони здоров'я, фізичними особами – підприємцями, які зареєстровані в установленому законом порядку та одержали ліцензію на право провадження господарської діяльності з медичної практики, медичними та фармацевтичними працівниками, громадськими об'єднаннями і громадянами з метою збереження та відновлення фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості її життя. [2].

Отже, аналізуючи зміст вищенаведеного судження доходимо висновку про те, що законодавець значно розширює коло суб'єктів, чия професійна чи громадська діяльність пов'язана із цією сферою, а також доволі чітко визначає цільовий аспект охорони здоров'я, пов'язуючи нормальний психо-фізіологічний стан людини з максимально біологічно можливою індивідуальною тривалістю її життя, а також оптимальною працездатністю та соціальною активністю людини.

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун».2005. 1728 с.

2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 № 2801–XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (дата звернення 18.02.2020).

Лук'яненко Тетяна Володимирівна
викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ДИТИНИ НА ЗАХИСТ ВІД УСІХ ФОРМ НАСИЛЬСТВА

Міжнародний механізм забезпечення прав людини розглядають переважно як контроль міжнародного співтовариства за виконанням державами взятих на себе зобов'язань у цій сфері. На думку І. Ліщини, це «система міжнародних (міждержавних) органів і організацій, що діють з метою здійснення міжнародних стандартів прав і свобод людини чи їх відновлення у випадку порушення» [1]. Більш динамічне визначення міжнародно-правових механізмів захисту прав людини формулює І. Литвиненко: «система міжнародних органів та організацій, а також форми та методи, які вони застосовують з метою вироблення та реалізації міжнародних стандартів прав і свобод людини та їх поновлення в разі порушення державою» [2, с. 278]. Слід звернути увагу на те, що спеціальні міжнародні органи діють відповідно до норм міжнародного права, наділяються повноваженнями щодо прийняття, розгляду та оцінки звернень індивідів відповідно до встановленої цими нормами процедури, тому під час визначення поняття «міжнародний механізм забезпечення прав людини», зокрема, права дитини на захист від усіх форм насильства, обов'язково слід включати в цю теоретичну конструкцію норми міжнародної угоди, що регулюють такі питання.

З початку створення ООН у сфері захисту прав дітей було прийнято шість декларацій та вісім конвенцій [3], серед яких і такі, що безпосередньо спрямовані на забезпечення права дитини на захист від усіх форм насильства. До цих угод відносять Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила) 1985 р.; Конвенцію про права дитини 1989 р., яку було доповнено у 2000 р. Факультативним протоколом щодо участі дітей у збройних конфліктах та Факультативним протоко-

лом щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії, а також у 2011 р. Факультативним протоколом щодо процедури комунікацій; Правила ООН, що стосуються захисту неповнолітніх, позбавлених волі 1990 р.; Керівні принципи ООН з попередження злочинності серед неповнолітніх (Ер-Рядські керівні принципи) 1990 р.; Конвенцію про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці 1999 р.; Керівні принципи, що стосуються правосуддя в питаннях, пов'язаних з участю дітей-жертв і свідків злочинів 2005 р., та інші. Визначальним документом, що містить положення універсального характеру відносно забезпечення права дитини на захист від усіх форм насильства, є Конвенція ООН про права дитини 1989 р. Зокрема, відповідно до статті 19 Конвенції «держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину» [4].

Міжнародний контрольний механізм забезпечення прав людини є одним із засобів забезпечення міжнародно-правових норм, які реалізуються в діях суб'єктів міжнародного права щодо попередження порушень зобов'язань та перевірки їх дотримання в цілях добросовісного, належного та своєчасного виконання. І. Лукашук під міжнародним контролем розуміє «процес опрацювання інформації, покликаний визначити відповідність поведінки суб'єктів нормам міжнародного права» [6, с. 217]. На нашу думку, міжнародний контрольний механізм забезпечення права дитини на захист від усіх форм насильства в Україні можна розглядати як діяльність міжнародних органів, що здійснюються на основі міжнародних договорів і полягає у перевірці відповідності дій нашої держави прийнятим на себе зобов'язанням з метою повного та неухильного забезпечення права дитини на захист від усіх форм насильства. Як свідчить сучасна міжнародна практика, найбільш типовими процедурами, що застосовують міжнародні контрольні механізми, є: розгляд періодичних доповідей держав; розгляд повідомлень окремих осіб та груп осіб про порушення державою-учасницею прав, викладених у договорі; розслідування за власною ініціативою випадків систематичного порушення державами-учасницями конвенційних прав; залучення спеціалізованих установ і компетентних органів ООН до подання експертних висновків та доповідей з приводу здійснення конвенцій; запит у держав-учасниць додаткової відповідної інформації та ін. Діяльність міжнародних органів з контролю за забезпеченням Україною права дитини на захист від усіх форм насильства з огляду на її факультативний характер залишається для суб'єктів публічної влади переважно абстрактною. Між тим, результати такої діяльності у вигляді рекомендацій, висновків, пропозицій, рішень тощо, належать до категорії «м'якого права», що має, на думку багатьох дослідників, зобов'язуючий характер, зумовлений участю України в універсальних міжнародних угодах, починаючи із статутів ООН та РС.

Існує думка, що міжнародні договори, які регламентують права і свободи людини, встановлюють не тільки обов'язок держав щодо їх імплементації і подальшої практичної реалізації, але і безпосередньо наділяють відповідними правами, свободами і обов'язками індивідів [6, с. 123]. Так, Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо процедури повідомлень передбачає посилення і доповнення національного й регіонального механізму, що надає можливість дітям подавати скарги на порушення їхніх прав. Крім цього, в документі зазначено, що «необхідно приділяти першочергову увагу найкращому забезпеченню інтересів дитини під час використання засобів правового захисту на порушення прав дитини, і що такі засоби захисту повинні враховувати необхідність використання процедур, які відповідають потребам дитини, на всіх рівнях» [7]

Зважаючи на це, одним із правових засобів впровадження результатів міжнародного контрольного механізму забезпечення права дитини на захист від усіх форм насильства в Україні є створення відповідних умов для її участі в цих процесах. Вирішення цього питання, на нашу думку, можливе шляхом, по-перше, запровадження у закладах освіти спеціальних навчальних програм з метою інформування про дію міжнародного контрольного механізму забезпечення прав дитини, зокрема, права на захист від усіх форм насильства.

---

1. Ліщина І. Міжнародні механізми захисту прав людини. Незалежний культурологічний часопис «І». 2001. № 21. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n21texts/lischyna.htm>.

2. Литвиненко І. Л. Міжнародно-правові механізми захисту прав людини. Університетські наукові записки. 2005. № 4(16). С. 271–279.

3. Конвенція про права дитини 1989 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_021. 26 ISSN 2307-1745 Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2019 № 37

4. Шевченко-Бітенська О.В. Правові механізми Ради Європи у сфері захисту дітей від насильства : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Одеса, 2015. 210 с.
5. Європейська конвенція про здійснення прав дітей 1996 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_135. 7. Recommendation No. R (91) 9 of the Committee of Ministers to Member States on Emergency Measures in Family Matters. URL: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=572365&SecMode=1&DocId=597904&Usage=2>
6. Мицик В.В. Правові механізми та процедури захисту прав людини у міжнародному праві. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 86 (Частина I), 2009. С. 121–128. 1
7. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо процедури повідомлень. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_160.

Орешкова Аліна Федорівна
старший викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ХАРАКТЕРИСТИКА СПЕЦІАЛЬНИХ (ЮРИДИЧНИХ) ГАРАНТІЙ ПРАВ І СВОБОД ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Наша держава підтримує реалізацію прав і свобод внутрішньо переміщених осіб закріплюючи їх гарантії у нормативно-правових актах. Захист фундаментальних прав і свобод внутрішньо переміщених осіб є однією із основ формування національної безпеки України. Так, в умовах сьогодення набуло нагального значення питання щодо дослідження дієвої системи гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Зазначене обумовлюється тим, що основоположними принципами демократичної правової держави визнаються не лише закріплені у нормативно-правових актах права і свободи внутрішньо переміщених осіб, а й передбачена ефективна система гарантій їх захисту. Зважаючи на те, що існує значна кількість теорій, доктрин та ідей стосовно класифікації гарантій прав і свобод їх систематизацію здійснюють по-різному. В контексті нашого дослідження необхідним є виокремлення у системі гарантій прав і свобод саме спеціальних (юридичних) гарантій внутрішньо переміщених осіб.

Різні аспекти критеріїв класифікації та видів гарантій прав і свобод людини і громадянина, досліджували у своїх роботах такі науковці, як: М. Антонович, Ю. Барабаш, М. Баймуратов, М. Гуренко, О. Гончаренко, А. Колодій, І. Козинець, В. Кравченко, О. Кушніренко, С. Мороз, Є. Микитенко, А. Олійник, А. Колодій, О. Петришин, В. Погорілко, П. Рабінович, В. Речицький, Т. Слінько, В. Тацій, Ю. Тодика, В. Федоренко, О. Фрицький, В. Шаповал, Л. Шестак, Ю. Шемшученко та ін. Проте, не існує окремого комплексного дослідження щодо значення спеціальних (юридичних) гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

Заслуговує на увагу позиція Є. Білозьорова, який гарантії прав і свобод особи за змістом і видами поділяє на загальні та спеціальні [1, с. 27].

Слід зауважити, що як загальносуспільні (загальносоціальні), так і спеціальні (юридичні) гарантії є взаємопов'язаними та діють у комплексі. Загальносуспільні (загальносоціальні) гарантії є підґрунтям для існування прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Проте, навіть за умов існування досконалої системи таких гарантій перш за все їх реалізація забезпечується ефективною організаційною діяльністю. Таким чином, зростає роль спеціальних (юридичних) гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Зокрема, практична реалізація, охорона та захист загальносуспільних (загальносоціальних) гарантій забезпечується за допомогою спеціальних (юридичних) гарантій, які складаються з правових норм та інститутів.

Особливістю спеціальних (юридичних) гарантій є те, що вони забезпечують правомірність поведінки суб'єктів суспільних відносин будучи взаємопов'язаною системою умов та засобів. Порядок реалізації, здійснення, охорони, захисту прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, а у разі їх порушення – відновлення визначається за допомогою спеціальних (юридичних) гарантій.

В науковій літературі спеціальні (юридичні) гарантії прав і свобод особи поділяються на нормативно-правові та інституційні (організаційно-правові) [2, с. 8-9; 3, с. 199-204; 4, с. 261]. Нормативно-правові та інституційні (організаційно-правові) гарантії, у свою чергу